

Aldersvennlig samfunn

Fagdag Aldersvennlig samfunnsplanlegging september 2020

Frode F. Jacobsen

Høgskulen
på Vestlandet

Senter for
omsorgsforskning
• vest

SOF sitt oppdrag:

- Være faglig bindeledd mellom nasjonalt og regionalt støtteapparat
- Delta i statusmøtene mellom Helsedirektoratet og fylkesmennene
- Inngå som faglig ressurs i arbeidsgruppene som utvikler veilednings- og støtteressursene
- Et utgangspunkt for dette er kunnskapsoppsummeringer som vi har forfattet

Kunnskapsoppsummeringer

- ❖ Senter for omsorgsforskning har fått i oppdrag å lage en beskrivelse av eksisterende kunnskap for de fem tematiske hovedområdene
- ❖ I tillegg ble vi bedt om å utarbeide et en beskrivelse av eksisterende kunnskap for styring og ledelse, forbedringsarbeid og innovasjon, altså et mer prosessorientert kunnskapsgrunnlag
- ❖ Kilder til oppsummeringene:
 - ❖ Politiske og fagpolitiske dokumenter
 - ❖ Forskningspublikasjoner
 - ❖ Erfaringer fra kommunene

Vår tilnærming for aldersvennlig samfunn/Aldersvennlig Norge

- Vårt ønske har vært å:
 - Åpne opp for refleksjon
 - Gi et kunnskapsgrunnlag for informerte valg i kommunene
 - Utgangspunktet er at
 - Kommunene er ulike og har ulike behov og utfordringer
 - Det finnes flere mulige løsninger på samme utfordring
 - Konseptet aldersvennlig samfunn krever et bredt, helhetlig blikk (e.g. transport viktig)
 - Fokus på «lovende praksiser» og hvordan eldre eventuelt har vært involvert i å realisere disse (fra forskning og praksis)

Vårt mål

- Mer enn å presentere oppsamling av tiltak og løsninger:
 - Ambisjon om å løfte fram og analysere hva som ligger bak tiltak (aldersvennlige kjøpesentre, gårdsdrift etc.)
 - Vi har ønsket å se på realiserte løsninger i kommunene, samt planer som kommunene arbeider med.
 - Hva er nasjonale og internasjonale erfaringer for liknende løsninger? Hva sier forskningslitteraturen?
 - Hvordan henger kommunale planer og løsninger sammen med nasjonale og internasjonale politiske føringer?

Noen innsikter så langt

- Det kan være flere lovende løsninger på en og samme utfordring
- Heterogenitet blant eldre (individer og grupper), og aktivitet betyr ikke helt det samme for alle.
- Marginaliserte grupper og inkludering som utfordring:
 - Begge typer litteratur viser at det for eksempel lite fokus på den aldrende rusbrukeren eller den aldrende med et kriminelt rulleblad.

Noen sentrale dilemma

Hovedfokus på friske eldre eller eldre med sviktende helse og funksjonsnivå?

- Hva er den gode balansen?
- Det som er bra for de skrøpeligste er bra for alle eldre?

Beskyttet eller åpent miljø for eldre med sviktende helse?

- “Demensvennlig” smått er godt vs. større miljø og rikere sosialt liv
- Segregering og lukkethet (fokus på sikkerhet, trygghet og oversiktighet) vs. åpenhet mot sosiale sammenhenger rundt (fokus på deltakelse, involvering i det større samfunn, mening)
 - Demenslandsby vs. samlokalisering som «ytterpunkter».

Mest fokus på private eller offentlige rom?

- Forholdet mellom private rom og arealer, og fellesområder, offentlige og halvoffentlige områder
 - Innendørs
 - I relasjon mellom bolig og omgivelser
- Hovedfokus på universell utforming vs. lokalisering og lokale omgivelser og faktorer

Hvilken type forskjellighet og mangfold bør være i fokus?

- Hovedfokus på helse og funksjonsnivå vs. hovedfokus på annen type mangfold blant eldre
 - Er «løsninger som passer for alle» noe som ingen vil ha og ingen egentlig trives med?

Sentrale dilemma

Det finnes ikke ett svar på sentrale dilemma som norske kommuner må forholde seg til:

1. Ett dilemma er knyttet til universell utforming
 - Tilgjengelighet for alle
 - Homogenitet eller steder for identitet og minner?
 - Ingen fysiske utfordringer?
2. Et annet dilemma relaterer seg til behovet for trygghet og sikkerhet
 - Gode møtesteder og deltakelse i samfunnet?
 - Eller primært trygghet og sikkerhet?
3. Et tredje dilemma
 - Tilrettelagt for alle eller mot spesifikke grupper med spesifikke ønsker og behov? Hva om ingen vil ha det som er for «alle»?

Noe funn og innsikter fra forskningslitteraturen

Sosial inkludering og deltakelse

- Kjente omgivelser viktig, men ikke nødvendigvis samme bolig
- Tilgang til boligens nærområde er vesentlig
- Fysiske omgivelser som legger til rette for møtesteder mellom generasjoner er viktig
- Nærhet til aktivitetstilbud og tjenester fremmer aktivitet og gir bedre helse
- Transport spiller en nøkkelrolle
- Privatisering av offentlige rom er en utfordring

- Samfunnet rundt må «utdannes» til å møte eldre med særlige behov: skape «trygge havner» e.g. for eldre med utviklingshemming
- Eldre er en stor ressurs for frivillig sektor
- Uformell omsorg betyr ofte eldre omsorgsgivere
- Sosiale relasjoner fremmer helse og livskvalitet
- Andres aktiviteter (e.g. barns lek) kan gi økt livskvalitet («passive aktiviteter»)
- Digitalisering: både utfordring og et mulighetsrom: viktig at eldre også er aktive deltakere i utvikling av digitale løsninger
- Fattigdom er et problem for en del eldre og kan medføre utenforskap

Fysiske omgivelser

- Lokalisering av bolig kan være avgjørende for psykisk velvære
- Opplevelse av utrygghet kan skape psykologiske barrierer mot å gå ut
- Samlokalisering kan gi sosial og helsemessig merverdi
- Eldres involvering og medvirkning i samfunnsplanlegging er viktig
- Urbane kontekster kan styrke nettverk for enkelte grupper i den eldre befolkningen (e.g. enslige)
- Små samfunn kan streve med å bli aldersvennlige

Noen konklusjoner

- Det finnes flere lovende løsninger på samme utfordringer!
- Det finnes også løsninger som ikke er lovende, uansett kontekst
- Noen behov synes å bli bedre ut fra en lovende løsning enn en annen. Det vil alltid være et spørsmål om vektlegging.
Blant annet behov for:

- Trygghet, sikkerhet, oversiktligheit og lesbarhet
- Gode rutiner
- Privatliv

Men også:

- Utfordringer
- Sosialt liv og sosiale sammenhenger, deltakelse
- Mening og identitet

Oppsummert

- Det kan finnes flere gode løsninger for norske kommuner for å finne en god balanse mellom ulike hensyn på en måte som sikrer at både at ulike eldres behov og deres mulighet for å kunne bidra i samfunnet ivaretas.
- Oppsummeringen kan forhåpentligvis bidra til et kunnskapsgrunnlag som norske kommuner har nytte av når de søker å finne sin egen vei for å skape aldersvennlige samfunn og omgivelser.

- Takk for oppmerksomheten!